

GRÈCIA O EL TRIOMF DE LA RAÓ

Ramon ALCOBERRO

LA UNITAT DELS GRECS - Quan es parla de l'Antiga Grècia no ens estem referint a una nació en el sentit actual del mot, sinó a una unitat cultural. La vella Hèlade estava dividida en nombroses ciutats-estat o 'polis', d'extensió similar a una comarca catalana, cadascuna de les quals tenia la seva estructura política, la seva moneda i les seves tradicions ben diferents. Cada ciutat posseïa 'auto/nomia', o el que es el mateix: es donava a si mateixa les pròpies ('autos') lleis ('nomos') i sovint hi havia guerres i disputes entre elles. La unitat dels grecs cal buscar-la en un sentit més espiritual: el seu fons comú el constitueixen la llengua, els mites compartits, la mentalitat, etc.

LA GEOGRAFIA A GRÈCIA - També el relleu de Grècia –muntanyosa i dividida en illes molt diferents– ajudava a la fragmentació política. Els grecs són un poble mariner, que se situa bàsicament al voltant de l'Egeu i que trobà en el mar i en el comerç l'única manera d'adinerar una agricultura aspra i poc productiva quasi de subsistència. Sovint resultava més fàcil viatjar per mar que per terra; les ciutats més importants com Atenes, Milet o Corint tenien bons ports de mar que atreïen comerciants d'Egipte i de països llunyans. Només Esparta visqué aïllada, lluny del mar. En grec l'alta mar es diu 'pontos' paraula que significa 'camí' o 'passera' (d'on prové en català 'pont'). I l'originalitat de la civilització grega prové en bona part de l'esforç de bastir el famós 'pont de mar blava' a la Mediterrània.

L'ORIGINALITAT DE GRÈCIA - Grècia és la civilització que va descobrir la democràcia i la primacia de la llibertat però tot això no ho hauria aconseguit sense una tradició comercial i marinera que els porta a conèixer altres països (amb altres mentalitats i altres déus) i que obliga els grecs a ser prou flexibles pel que fa a les seves conviccions (especialment amb les de caire religiós) com per negociar-les i arribar a acords amb proveïdors i clients.

A tots els grecs els unia espiritualment la llengua –malgrat que amb diferents dialectes– i, sobretot, la poesia homèrica que s'expressa en dos llibres la ILIADA i l'ODISSEA; molts grecs se'ls sabien de memòria i eren els textos amb què els nens aprenien a llegir i que configuraven els antics costums morals –per cert, més admirats que no pas seguits.

LA FORMA GREGA DE LA DIVINITAT - Els déus grecs –de figura antropomòrfica i de passions mortals–, no vivien en llocs remotament apartats (al menys fins a Epicur en el període hel·lenístic). S'implicaven vivencialment en les peripècies dels humans d'una manera que avui ens sorprèn. Els déus menjaven, bevien fins emborratxar-se, mentien i mantenien relacions sexuals entre ells, amb mortals i fins i tot amb menors. A diferència del cristianisme i de l'islam (que són religions 'morals' on es fa èmfasi en el bé), la religió grega és 'naturalista': els déus són forces de la natura humanitzades –per això no són bons, sinó terribles i amorals, però també amables, divertits i propers.

Ja amb els sofistes (segle Vè a.C.) havia triomfat la mentalitat laica i Protàgores podia afirmar que 'l'home és la mesura de totes les coses' –cosa que exclou els déus de la decisió política. A Atenes hi havia un delictes civil anomenat 'asebèia' (impietat) pel qual fou condemnat Sòcrates –acusat de 'no creure en els déus de la ciutat'– però no el que es considerava delictiu no era tant el fet de no creure en els déus, sinó el fet de voler introduir novetats que trencaven amb la tradició heretada.

Els déus grecs existien i podien ser terribles però no negaven la llibertat i la iniciativa als humans. Tampoc no hi havia a Grècia un cos burocràtic i jerarquitzat de sacerdots (com el que hi havia a Egipte) que tingués prou força com per impedir la llibertat de discussió a l'àgora.

ZEUS, PARE DELS DÉUS - A diferència del Déu de la Bíblia que va crear el món del no-res, els déus grecs naixien del món –així ho explica Hesíode a la TEOGONIA– i formaven una família en què Zeus des de l'Olimp establí un ordre etern. Zeus començà essent el déu de la pluja i el llamp acabà representant el déu de la justícia i de la providència i no només imposava ordre a la seva família sinó en tots els afers dels humans.

LA FILOSOFIA A LA CIUTAT - El fet que la religió no tingués un pes asfixiant en la vida quotidiana ajudà al naixement de la filosofia. A Grècia el poder polític podia ser discutit a la plaça pública (àgora) i el poder dels sacerdots era poc significatiu, de manera que la raó humana (el 'logos', mot que significa alhora raó i paraula) podia ser usat sense por per analitzar les lleis de l'univers (en grec la 'physis') i per preguntar-se sobre la veritat i la vellesa. En la ciutat grega els individus tenen quasi garantida la llibertat de paraula i la igualtat de drets. Òbviament els esclaus, les dones i els infants estan exclosos d'aquests drets, però amb tot els grecs són molt més lliures que tots els pobles del seu entorn. Mentre a Egipte regia l'ordre etern dels astres i a Assíria funcionava un ordre basat en la sang, la filosofia a Grècia aspira a ser l'expressió de l'ordre racional de la ciutat.

EXERCICIS:

1.- Assenyala la idea principal de cada paràgraf.

2.- Assenyala les raons bàsiques de l'originalitat de Grècia en tant que cultura, respecte a les altres cultures del seu entorn.

3.- Per què et sembla l'humanisme és un concepte que havia d'aparèixer a Grècia?